1794—1801 kodu-kooliõpetaja, sai a. 1802 Peetri kog. õpetajaks, valiti a. 1842 praostiks. Töötas palju teoloogia alal. Eesti keeles kirjutas H. palju, kuid ta tööd ei levinud kuigi suurelt nende raske ja vigase keele pärast; a. 1819 ilmus temalt Tallinnas »Ristiusso õppetus . . .« (väike katekismus); siis: »Kaks kord wiiskümmend kaks Piibli luggemist . . .« (Tall., 1821) j. m.

Ulmann, Mitt. XII, 270—73; Recke-Napiersky II; Beise I; Paucker, Geistl., 236 j.; Paucker, Geistl. seit 1848, 55 j.

A. R.

HENNING, Salomon, sünd. 1528. a. Weimaris kehvade vanemate pojana, õppis ühe jõuka Nürnbergi kaupmehe ainelisel toetusel Wittenbergi, Leipzigi, Erfurdi, Jeena ülikoolis peaasjalikult õigusteadust. 1553. a. kohtas teda Lüübekis Liivi ordu ametnik Gotthard Kettler, kelle kutsel astus mainitud ordu teenistusse. Osava diplomaadina ja haritud ning kohusetruu ametnikuna täitis H. väga mitmesuguseid, peaasjalikult diplomaatilisi ülesandeid, olles Kettleri agaraks toetajaks ja käsikuks. Kui viimane, kes vahepeal oli valitud Dünaburi komtuuriks, 1557. a. käis rea Saksa vürstide juures Liivi ordule sõjalist toetust otsimas, oli H. tema agaraks saatjaks. Sama a. septembris võttis H. osa Liivi ordu ja Poola vahelise rahu tegemisest Posvolis. H. oli heas vahekorras ka Poola mõjuka riigimehe vürst Radziwiliga, mille tõttu tal suurel määral õnnestus edukalt lahendada ähvardav konflikt Liivi ordu ja Poola vahel viimase kuningliku sekretäri Lanczki tapmise puhul. Eriti elavaks läks H.-i diplomaatiline tegevus pärast seda, kui Kettler juulis 1558. a. valiti ordumeistri koadjuutoriks. Sama a. sügis-suvel käis H. Viinis, et Liivile Vene vastu Saksa keisririigilt toetust saada. 1559. a. märtsis, mil Liivi seisukord sõjas venelastega oli märksa halvenenud, saadeti H. Rootsi kun. Gustav Vaasalt (vt.) ordule suuremat laenu soetama. Oma tagajärjetult reisilt tagasi jõudnud, sõitis ta sama a. juunis ühes Kettleriga Vilnasse, et sõlmida lepingut Liivi ordu ja Poola vahel, mis ka sündis 30. VIII. Pärast seda kuni Liivi orduriigi languseni käis H. diplomaatiliste ülesannetega veel mitu korda Poolas, kord ka Rootsis. Pärast Liivi ordu langust jäi ta teenistusse end. ordumeistri Kettleri juurde, kes oli saanud Kuramaa hertsogiks. H. oli Kettleri kantsler ja tema tähtsam nõuandja, ühtlasi ka agar kiriku- ja kooliolude korraldaja. Pärast Kettleri surma jätkas H. oma tegevust kirikukatsujana. H. suri 29. XI 1589 Wahneni mõisas Kuramaal. — H.-i tähtsam kirjatöö on »Lifflendische Churlendische Chronica«, mis ilmus Rostokis 1590. a. (ära trükitud *Scr. rer. Liv II*). Selles käsitellakse peale lühikese sissejuhatava osa Liivi ajalugu 1554. a. kuni 1589. a., s. o. ajal, mil autor oli Liivi ordu ja Kuramaa hertsogi teenistuses. — Kuigi Henningi kroonika on kirjutatud Kettlerile sõbralikus vaimus ja diplomaatiliselt tagasihoidlikult, paljude nähtuste üle vaikivalt, on ta siiski väärtuslikuks allikaks kaasaegsete sündmuste ja olude kohta.

Th. Schiemann, S. Hennings Livländisch-Kurländische Chronik (1874). *H. Kr.*

HENNING SCHARPENBERG (Scharffenberg), pärit Greifswaldist, 1393 Praaga ülikooli baccalaureus, alates ca a.-st 1417 Riia toompraost, valiti 1424 toomkapiitli poolt ppiiskopiks ja kinnitati vastu Saksa ordu kavatsusi ka paavsti poolt 13. X selles ametis. H. teostas Liivimaal Konstanzi kontsiili reformipüüdeid Riias 1428. a. peetud provintsiaalsinodi kaudu, mille eesmärgiks oli m. s. kleeruse mõju tõsta, päriselanikest rahvastiku usuelu pagana- ja ebausu-kommete vastu võitlemisega parandada, jutlustamist ja vaimulikke talitusi emakeeles nõuda jne. Sama sinod tahtis aga paavstilt saavutada ka Liivi piiskopkondade vabastamist ordu rõhuva mõju alt. Kuid Grobini ordufoogt laskis saadikud, oma instruktsioonidest üle astudes, uputada. Nüüd lõi jälle lõkkele vana tüli ppiiskopi ja ordu vahel. Seni salajas hoitud, juba H.-i eelkäijate poolt hangitud paavsti bullad tunnistasid maksvusetuks Riiale a. 1330 pealesunnitud truudusvande ordule, tegid ppiiskopi jälle linna isandaks, vabastasid tema ja toomkapiitli ordusse kuuluvusest, nagu see oli määratud Bonifatius IX poolt a. 1393. Kuid kõik vasallid Liivimaal lõid ordu poole. 1431. a. tehtud kokkulepe määras, et tekkinud olukord esialgu küll maksma jääb, kuid tulevased ppiiskopid ja Riia toomhärrad jälle pidid orduvennad olema. Kuid peale lüüasaamist Leedu sõjas ja vasallide survel, kes oma huvides rahu taotlesid ja sellepärast nüüd ppiiskoppi toetasid, pidi ordu jällegi järele andma. Valga maapäeval dets. 1435 loobus ta Riia kiriku inkorporatsioonist. Tüli Riia pärast pidi 12-ks a. vaibuma. Samal ajal sõlmisid kõik Liivi maaisandad ja nende seisused 6-ks a. vastastikuse kaitselepingu kõigi väliste pealetungide vastu, kuid see leping keelas ka ordule nüüdsest peale igasuguse, temale kui jõulisele militaarriigile lähedal oleva sõjaka välispolitika ja vägivaldse sisepolitika. Kuid ordu asjaoludega õigustatud püüete suhtes endale ülemvõimu ppiiskopi ja piiskoppide üle omandada polnud H.-i politika mõju pika kestusega. — Tülis paavsti ja Baseli kontsiili vahel ühines H. viimasega. Baseli ot-